

D • N

20/1 1953

Truman tar farväl

Att Amerika skall beskydda den fria världen har vi redan börjat se som en självklar sak. Ligger det inte i USA:s uppenbara intresse, säger man, att stödja och stärka de stater som står kommunismen emot? De senaste åtta årens historia om ständigt utbyggd samverkan mellan demokratierna ses som något ofrånkomligt; det kunde inte ha gått annorlunda, Amerika, det samlande och ledande landet, kunde inte ha handlat annorlunda.

För sex eller sju år sedan var vi inte så säkra. Vi visste att USA efter det första världskriget snabbt vänt ryggen till Europa, att det ställt sig utanför kriserna före det andra världskriget, att den amerikanska isolationismen blomnade under Hitlers, Stalins och Mussolinis världiga erövringar, att först Pearl Harbor mer än två år efter krigets utbrott medförde en samlad front mot de nationalistiska regimerna. Efter det andra världskrigets slut kunde man befara en ny amerikansk reträtt. Optimism och godtrogenhet präglade stämningen; om ett par år skall de amerikanska trupperna vara borta från Europa, sade Franklin Roosevelt i Jalta några veckor före sin död. Hårtill kom trötthet, likgiltighet och den känsla av överlägsenhet som får så många amerikaner att klaga över det bråkiga och grälände Europa. Att utvecklingen kom att gå i en helt annan riktning var inte självfallet, inte nödvändigt, trots händelsernas tryck. Det behövdes beslut, i fall efter fall, av män som drevs av uppfattningar om hur de andra staterna skulle handla, om tendenserna på lång sikt, om rätt och orätt. Truman var en av de männen, den mäktigaste i den fria världen. Då han efterträdde Roosevelt för nära åtta år sedan talades det om hans obetydlighet och den dödes storhet. Nu betvivlas inte att hans rättsinne, mod och utållighet varit efterkrigs världens största personliga tillgång.

De åtta åren framstår som ett enhetligt skede. Efter några månader blev det klart att Ryssland i den av de allierade vunna segern såg en plattform för nya erövringar och ständigt fullföljd expansion. Sällan har

ett så snabbt skifte i historien skett som då Stalin upptog Hitlers roll som hotare av frihet och fred. Amerika trädde fram som Europas hjälpare; Churchills Fultontal vid Trumans sida i mars 1946 blev den första signalen. Sedan kom Trumandoktrinen med dess löften om hjälp närmast till Grekland och Turkiet, Marshallplanen, Atlantpakten, Riopakten och främst beslutet att slå tillbaka angriparna i Korea, ett av de beslut för vilka Truman synes vara mest personligt ansvarig. Och i sitt avskedstal kunde Truman med rätt säga att "om historien förklarar att min ämbetsstid såg början till det kalla kriget, kommer den också att förklara att vi under dessa åtta år utstakat den kurs som kan leda till seger i det kriget". Med lika stor rätt kunde Truman fastslå att varje tanke på preventivkrig i atombombens tecken var hans politik främmande. "Vi kan inte, av fri vilja, våldföra oss på de grundsatser vi strävar att försvara."

Trumans inrikespolitiska insatser är mindre betydande och mer omstridda. Så mycket är klart att han på två huvudpunkter företrädde den humanitära radikalismen i Amerika. Han är lika litet som Roosevelt en liberal av den gamla skolan; han har fullföljt socialpolitiken och bekämpat republikanska och demokratiska reaktionärer. Och framför allt har han i ras-

frågan tagit djärvare initiativ hän emot likställighet än någon tidigare amerikansk president. Det program för lika medborgerliga rättigheter som Truman uppställt har långt till förverkligandet, men det betyder ett genombrott i amerikansk politik.

Om Trumans karaktär och begåvning tvistar man; det är en tvist som sannolikt kommer att fortsätta så länge det skrivs om honom. Det är svårt att tänka sig en sådan enighet som nu råder kring Lincoln eller general Lee. De märkligt personliga glimtar som kommer fram i den för ett år sedan utgivna "Mr President" ger åtminstone några säkra hållpunkter. Det är svårt att tänka sig en första rangens statsman i Europa som öppet säger så många barnsliga, triviala och aningslöst skrytsamma saker. Med en rad citat kunde beläggas att denne statschefs tänkande består i floskler från lunchklubbar, att han är oförmögen till allt som smakar självständig reflexion.

Men det slår oss också att de "sanningar" eller "teser" som Truman förkunnar är sådana som vi alla håller eller hoppas på. Det märkvärdiga blir snarast att de framförs så utan utsirning och nyansering, så muntert och så energiskt. Bakom den vippande självbe-låtenheten ser vi en man som är uppfyllt av detta enkla och avgörande, som dagligen tänker på hur han skall handla rätt, som trots allt är fången i det väsentliga — en djupt religiös och moralisk man. Och vi tvivlar inte på att dessa slitna och eviga paroller bildat bakgrunden till en modig och dåd-kraftig politik.